

IMPPAUS

Monet kodissa käytettävät tuotteet sisältävät kemiallisia aineita, joita voidaan käyttää väärin päihtymistarkoitukseen. Väärinkäytettyjä tuotteita ovat ohenteet, erilaisia liuottimia sisältävät liimat, lakat, puhdistusaineet, savukkeensytytysnesteet tai -kaasut ja muut teknokemian tuotteet. Imppaamiseen käytetyt kemikaalit ovat helposti häihuvia yhdisteitä, jotka hengitettynä vaikuttavat päihdyttävästi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus haluaa kiinnittää kemikaalien vähittäismyymien ja valvontaviranomaisten huomiota kemiallisten valmisteiden saatavuuteen, niitä koskeviin myyntirajoituksiin sekä myynnin edellytyksiin vähittäiskaupoissa.

Useat väärinkäytetyt kemikaalit ovat tavallisia vähittäismyynnissä olevia kotikäyttöön tarkoitettuja kemikaaleja, joiden hankkiminen on helppoa. Ne ovat usein myös hinnaltaan edullisia verrattuna esimerkiksi alkoholiin. Markkinoilla on satoja tuotteita, joita on mahdollista käyttää väärin. Tavallisin kemikaalien väärinkäytön muoto on haistelu eli imppaus, jolla tarkoitetaan kemiallisten aineiden hengittämistä tarkoituksena päihtyä. Väärinkäyttö on kausiluontoista ja vaihtelee paikkakunnittain. Kemikaalien väärinkäyttäjät ovat yleensä 10-17 -vuotiaita lapsia ja nuoria ja "suosikkiaineet" vaihtelevat.

Vaarallisten kemikaalien vähittäismyynnistä annetun asetuksen (676/1993) mukaan huumavaa tai terveydelle vaarallista kemikaalia ei saa luovuttaa, jos on syytä epäillä, että sitä aiotaan hankkia ilmeisesti päihtymistarkoitukseen tai muuten käyttää väärin.

Myrkyllistä tai erittäin myrkyllistä kemikaalia ei saa luovuttaa alle 18-vuotiaalle henkilölle.

Terveydelle vaarallisen kemikaalin tunnistaa päällyksessä olevasta merkistä.

Myrkyllinen

Erittäin myrkyllinen

Haitallinen

Ärsyttävä

Tuotevalvontakeskus korostaa, että vähittäismyymälöiden tehtävänä on huolellisesti valvoa imppaamiseen soveltuvien tuotteiden myyntiä lapsille ja nuorille. Vähittäismyynniasetuksen mukaan myyjällä on velvollisuus ja samalla myös oikeus olla myymättä tuotetta kuluttajalle, jos voidaan olettaa, että kuluttaja aikoo käyttää kemikaalia väärin, esimerkiksi imppamiseen. Myynnin valvonnan yhteydessä on kiinnitettävä huomiota asiakkaisiin, jotka toistuvasti ostavat imppaamiseen soveltuvia tuotteita. Tarvittaessa kyseisten tuotteiden myynti on siirrettävä ns. tiskimyyntiin, myyntitiskin taakse tai muutoin myyjien valvontaan.

Kauppojen toimenpiteillä voidaan rajoittaa väärinkäyttäjien mahdollisuuksia saada haltuunsa näitä kemikaaleja. Samalla kaupat voivat osallistua lasten ja nuorten kemikaalien väärinkäytön ehkäisemiseen

Kunnan kemikaalivalvontaviranomaisten tehtävänä on valvoa, että vähittäismyynnissä noudatetaan vaarallisten kemikaalien myynnistä annettuja määräyksiä.

Vähittäismyynniasetuksen veloitteiden noudattamatta jättäminen on rikos, josta voidaan kemikaalilain 52 §:n nojalla tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Jos teko on tehty tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta, vankeusrangaistuksen enimmäispituus on kaksi vuotta. Rikoksen kaupalle tuottaman taloudellisen hyödyn tuomitsemisesta valtiolle on säädetty rikoslain 2 luvun 16 §:ssä.

Tupakkalain mukaan tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä ei saa elinkeinotoiminnassa myydä eikä muuten luovuttaa alle 18-vuotiaalle henkilölle. Valvonnan tehostamiseksi on elinkeinonharjoittajalle säädetty laissa velvollisuus laatia omavalvontasuunnitelma myynnin valvomiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen mukaan tupakointivälineitä ovat tupakansytyttimet ja niiden osat sekä tyhjä ja täytetyt polttoainesäiliöt. Myyntikieltoa valvovat kunnat.

Seuraavassa on lueteltu esimerkkejä joistakin kemikaaleista ja niiden vaarallisista ominaisuuksista. Näitä kemikaaleja voi esiintyä väärinkäytetyissä tuotteissa. Luetellut kemikaalit ovat syttyviä ja voivat varomattomasti käsiteltyinä aiheuttaa palovammoja. Kemikaalit aiheuttavat hermostoon ja sydämen toimintaan kohdistuvia vaurioita impattuina. Useilla aineilla on myös vaikutuksia maksaan ja munuaisiin. Käytetyn aineen ominaisuuksien vuoksi hermostoon kohdistuvat vauriot voivat olla pysyviä tai osittain korjaantuvia. Vaurioiden vakavuusasteeseen vaikuttaa käytetty ainemäärä ja käyttäjän pituus.

- ▶ **Butaani**
Butaani on erittäin helposti syttyvä kaasu. Butaania käytetään aerosolien ponnekaasuna sekä polttoaineena erilaisissa kulutustuotteissa, kuten puhdistusaineissa, savukkeensytyttimissä ja retkikeittimissä. Se voi paineenalaisena nesteinä aiheuttaa paleltumisvammoja kosketuksessa ihon kanssa. Butaani vaikuttaa hengitettynä päihdyttävästi. Butaanin väärinkäyttö voi aiheuttaa äkillisen kuoleman, koska päihdyttävän ja kuolemaan johtavan annoksen välinen ero on hyvin pieni.
- ▶ **n-Heksaani**
n-Heksaani on helposti syttyvä, haihtuva neste. Sitä käytetään liuottimena ja puhdistusaineena sekä komponenttina lakoissa ja liimoissa. n-Heksaanin väärinkäyttö voi aiheuttaa vakavia ääreishermostoon kohdistuvia haittoja, jotka ilmenevät tuntoaistin ja refleksien heikkenemisenä, ääreisosien puutumisenä ja lihasheikkoutena. Pitkäaikainen altistuminen voi aiheuttaa pysyviä tai hitaasti palautuvia hermostovaurioita.
- ▶ **Bensiini**
Bensiini on syttyvä neste. Hengitettynä bensiini aiheuttaa huimausta, hallusinaatioita ja aggressiivisuutta. Se voi johtaa syvään tajuttomuuteen, sydämen pysähtymiseen ja kuolemaan. Nieltynä bensiini voi kulkeutua keuhkoihin, jossa se aiheuttaa kemiallisen keuhkotulehduksen. Bensiini voi myös aiheuttaa hermostovaikutuksia. Bensiinin sisältämä bentseeni on syöpävaarallinen aine, joka voi aiheuttaa vakavia verisairauksia.
- ▶ **Tolueeni**
Tolueeni on helposti syttyvä, väritön, haihtuva neste, jota käytetään mm. ohenteissa ja liimoissa. Tolueenin vaikutus kohdistuu keskushermostoon, jota se voi vaurioittaa pysyvästi. Käytännössä vaurio voi ilmetä alentuneena oppimiskykenä, muuttuneena persoonallisuutena, ärsyyntyneisyytenä ja tasapainohäiriöinä.
- ▶ **Ksyleeni**
Ksyleeni on syttyvä neste, jota käytetään ohenteissa, liimoissa, lakoissa ja maalinpoistoaineissa. Ksyleeni vaikuttaa keskushermostoon, ja voi aiheuttaa mm. näköhäiriöitä, huimausta sekä hengitysvaikeuksia. Toistuva altistuminen voi johtaa muistin heikkenemiseen tai tuntoaistin katoamiseen.
- ▶ **Trikloorietyleeni**
Trikloorietyleeniä käytetään liimoissa, konekirjoituskorjausnesteissä sekä tekstiilien puhdistusaineissa. Trikloorietyleenille altistuminen voi aiheuttaa näköhäiriöitä, pahoinvointia, oksentelua, tajuttomuutta, hengityksen lamaantumista ja sydänpysähdyksen. Aineen väärinkäyttö on aiheuttanut useita kuolemantapauksia.

Lisätietoja antavat:

Ylitarkastaja Annette Ekman, puh. (09) 3967 2771
sähköposti : annette.ekman@sttv.fi

Ylitarkastaja Paula Karvinen, puh. (09) 3967 2774
sähköposti: paula.karvinen@sttv.fi